

Karpiński, Rafał

"Między Krakowem a Warmią i Mazurami. Studia i szkice", Henryk Barycz, Olsztyn 1987 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 79/4, 779-780

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

chichte und Gesellschaft" Toni Pierenkemper przedstawił walory źródłowe rachunków domowych, problemy metodyczne ich analizy (metody intensywne wywodzące się od Fryderyka Le Playa, metody ekstensywne praktykowane przez Ernsta Engela, operującego średnimi statystycznymi) oraz ich przydatność w badaniach nad historią społeczną i gospodarczą XIX i XX w. („Das Rechnungsbuch der Hausfrau — und was wir daraus lernen können. Zur Verwendbarkeit privater Haushaltsrechnungen in der historischen Wirtschafts- und Sozialforschung", s. 38—63).

Z kolei Elisabeth Gransche i Franz Rothenbacher przedstawili warunki mieszkaniowe w drugiej połowie XIX w. w Niemczech („Wohnbedingungen in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts 1861—1910", s. 64—95). Data wyjściowa — rok 1861 — to ukazanie się w Berlinie pierwszej statystyki mieszkań. Autorzy skupili się bowiem na względnie wiarygodnych materiałach statystycznych odnoszących się do wielkich miast niemieckich (Berlin, Wrocław, Drezno, Lipsk, Hamburg, Monachium, Frankfurt) pomijając możliwości badań warunków mieszkaniowych w innych typach miast, a także w „epoce prestatystycznej", oczywiście na podstawie innych źródeł i przy pomocy innych metod (przykładem mogą być tutaj badania francuskie nad mieszkaniem w dobie *ancien régime'u* czy badania polskie z zakresu historii kultury materialnej). Autorzy przedstawili na podstawie istniejących statystyk wskaźniki zagęszczenia mieszkań (liczba mieszkańców na izbę mieszkalną, mieszkania jedno- i wielorodzinne), spadające odsetki mieszkań w suterrenach i na poddaszach, tendencje do zmniejszania się liczby mieszkań małych i wzrostu liczby mieszkań średnich przy utrzymywaniu się na tym samym poziomie liczby mieszkań wielkich, zmiany w wyposażeniu technicznym mieszkań (odrębne kuchnie, kanalizacja, łazienki, oświetlenie gazowe i elektryczne), koszt mieszkań. Wraz z poprzednim artykułem o budżetach rodzinnych daje to obraz stopy życiowej mieszkańców miast w Niemczech w XIX i na początku XX w., szkoda że zabrakło podobnego przeglądu z zakresu historii pożywienia.

Pozostałą część omawianego tu zeszytu wypełniają wypowiedzi dyskusyjne z historią rodziny nie powiązane. Leonid Luks wypowiedziada się na temat różnic i podobieństw ustrojów totalitarnych („Bolschewismus, Faschismus, Nationalsozialismus — verwandte Gegner?", s. 96—115), Bianka Pietrow pisze o teorii wojny prewencyjnej hitlerowskich Niemiec przeciwko Związkowi Radzieckiemu w 1941 r. („Deutschland im Juni 1941 — ein Opfer sowjetischer Aggression? Zur Kontroverse über die Präventivkriegsthese", s. 116—135), Dirk Blasius natomiast zajmuje się perspektywami badań interdyscyplinarnych z zakresu kryminologii („Kriminologie und Geschichtswissenschaft. Bilanz und Perspektiven interdisziplinärer Forschung" s. 136—149) przypominając zdanie jednego z badaczy historii świata przestępczego sprzed kilku lat, iż „czasy bezkrytycznej i anegdotycznej historii zbrodni minęły", obecnie punktem wyjścia badań historyczno-kryminologicznych stały się wnikliwe analizy stosunków społecznych i układów sił we władzy.

A. W.

Henryk Barycz, *Między Krakowem a Warmią i Mazurami. Studia i szkice*, „Pojezierze", Olsztyn 1987, s. 343.

Jest to tom studiów różnej wagi, znaczenia i objętości (od kilku do kilkudziesięciu stron) na temat związków kulturalnych, przede wszystkim naukowych i literackich między Prusami Książęcymi i Warmią a Polską, głównie Małopolską i Kra-

kowem. Zgrupowano je w czterech częściach: pierwsza dotyczy Uniwersytetu Królewieckiego (założenie uczelni, polscy studenci), druga — poetów związanych z tymi ziemiami (Jan z Wiślicy, Eustachy Knobelsdorf, Jan z Sącza Mielecki, Erazm Otwinowski); trzecia, najdłuższa — blisko 40% tekstu, dziewięć szkiców i esejów, poświęcona jest recepcji dzieła Kopernika w Krakowie (tam też obszernie studium o pobycie Retyka pod Wawelem), czwarta zaś zajmuje się historykami związanymi z tymi ziemiami, wykracza poza czasy renesansu; obok Hozjusza i Kromera są tu Ignacy Krasicki, Wojciech Kętrzyński i Stanisław Kot,

W sumie wydawnictwo udostępniło czytelnikowi 21 studiów krakowskiego historyka, które powstawały, jak pisze autor, w ciągu całych 60 lat jego twórczości i „stanowią pokłosie i plon wieloletnich zainteresowań”. Książka adresowana jest do czytelnika z Mazur i Warmii, nie tylko do zawodowca. Ten szeroki adres wydawniczy bynajmniej nie tłumaczy braku stosownych objaśnień, czy — jeśli zaś tak — to gdzie i kiedy były już publikowane poszczególne studia? Czy ukazują się obecnie w postaci zmienionej, przerobionej, uzupełnianej? Czy oddają obecny stan wiedzy, czy też ten z epoki ich pierwodruków?

R. K.

Stanisław Kot, *Polska Złotego Wieku a Europa. Studia i szkice*, wyboru dokonał, przygotował do druku i wstępem opatrzył Henryk Barycz, „Klasycy historiografii”, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987, s. 913.

Na obszerny, ponad pięćdziesięcioarkuszywy wybór przedwojennych rozpraw Stanisława Kota trzeba było czekać lat trzydzieści. Popaździernikowe starania wokół wydania w kraju jego dorobku zakończyły się fiaskiem. Choć już pod koniec wojny był w Polsce, zgody na pracę dydaktyczną — powrót do Uniwersytetu Jagiellońskiego na katedrę historii kultury — nie uzyskał, plany objęcia Ministerstwa Oświaty też się nie spełniły. S. Kot został wysłany na placówkę dyplomatyczną do Rzymu (pozostał na niej do 1949 r.). Nie ułatwiło mu to ani pracy naukowej ani publikacji w kraju. Po wojnie przedrukowywano jedynie dwukrotnie jego edycję „Powrotu posła” w założonej przez „Bibliotece Narodowej” oraz rozprawę o „Biblii litewskiej” pomieszczoną jako wstęp do Nowego Testamentu. Skazany był na ogłaszanie swych dociekań naukowych w niepolskich periodykach i wydawnictwach i nie w ojczystym języku. Aktywność pisarska S. Kota przypadała na lata 1910—1960. Spuściznę wydawca tego tomu szacuje zaś na ok. 10 tys. stron *in octavo*.

Do prezentowanego tomu zakwalifikowano 26 w zasadzie drobniejszych artykułów, rozpraw, esejów, referatów i wykładów drukowanych w latach 1919—1958; w zasadzie bowiem trzy oddzielnie opublikowane większe rozprawy (w sumie około 180 stron druku) o opiniach o narodach, w zamyśle miały być odrębną, większą całością. Autor pracował nad nimi po wojnie, a mając skromne możliwości druku, wyniki swych badań publikował stopniowo w latach 1954—1958 w czasopismach angielskojęzycznych i włoskich.

S. Kot jest uważany za historyka małej formy, charakteryzującego się nieustanną ciekawością, podejmującego wciąż wysiłki heurystyczne i nowe tematy. Stąd też ten tom jest pierwszym z trzech jakie przewiduje się dla ogłoszenia wszystkich drobniejszych prac Kota. W obecnym znajdują się publikacje dotyczące szeroko pojętych związków między Polską a Zachodem. Tom drugi ma być poświęcony refor-